

Csehszlovákia megszállásának belügyi sajtóviasshangja
(Domestic Press Coverage of the Occupation of Czechoslovakia)

Absztrakt

1968-ban a Varsói Szerződés csapatai megszállták a szövetség egyik tagállamát a Csehszlovák Szocialista Köztársaságot. Ezzel a szokatlan eseménnyel foglalkozniuk kellett a magyar újságoknak is. A korabeli belügyi tárca vonzáskörébe tartozó folyóiratok esetében azt is figyelembe kellett venni, hogy a magyar rendvédelmi testületek valamilyen formában részt vettek az intervencióban. Emellett a vizsgált időszak teljes magyar sajtójának, a belügyi szaksajtónak pedig különösen igazodnia kellett a Szovjetunió elvárásaihoz. Az elvi alapoktól, az események közlésén át, a terminológiával bezárólag vizsgálja az írás a csehszlovákiai intervenciónak a korabeli magyar belügyi sajtóban való tükröződését.

Kulcsszavak

Belügyi Szemle folyóirat ; Határőrség ; *Hazáért* folyóirat ; Karhatalom ; *Magyar Rendőr* folyóirat

Abstract

In 1968, Warsaw Pact troops invaded the Czechoslovak Socialist Republic, a member state of the alliance. The Hungarian press of course covered this unusual event. The journals, which were under the influence of the Ministry of Domestic Affairs, had to report on Hungarian forces participating in the intervention. Moreover, all Hungarian media organs, especially the ones under the auspice of Domestic Affairs, had to toe the Soviet line. Our work examines Hungarian domestic press coverage of the Czechoslovak intervention from theoretical basics to the actual reporting of events.

Key words:

Belügyi Szemle Journal ; Hungarian Border Patrol ; *Hazáért* Journal ; police force ; *Magyar Rendőr* Journal

*

Open Researcher and Contributor ID = Nyílt Kutató és Közreműködő Azonosító (ORCID) : <https://orcid.org/0000-0002-7661-4485>

Institutional attachments = Szerző intézményi kötődései :

- *Bertalan Szemere Scientific Society of History of Hungarian Law Enforcement* = Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság
- *National University of Public Service Faculty of Law Enforcement* = Nemzeti Köszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar

@: yodeak@gmail.com

Date of registry = Regisztrálás dátuma : 2019. III. 17.

Date of acceptance = elfogadás dátuma : 2019. IV. 16.

DOI : 10.31627/RTF.XXIX.2019.57N.39-48P

A „szocialista demokrácia” valósága, Kelet-Berlin, majd Budapest, 1953, illetve 1956 után, Prágában 1968-ban ismét a tankok demokráciája, a „tankokrácia” győzött. Újból beigazolódott, hogy a Kreml a kis szocialista országok felett nemcsak hegemoniára tart igényt, hanem uralomra is.

Milyen visszhangja volt a Varsó Szerződés közös csehszlovákiai fellépésének, az ottani történéseknek a belügyi sajtó két reprezentáns hetilapjában; a *Magyar Rendőr*-ben, illetve a BM Határőrség és a BM Karhatalom közös, *Hazáért* című újságjában, illetve mit jelentettek akkor, mai tudásunkkal mit mondanak, üzennek a mának ezek az anyagok?

Nem hódítók, hanem felszabadítók?!

Amerika és Európa független nyugati maradéka — amelyeket a Szovjet- Oroszország feltartóztatásának közös célja, valamint a hasonló politikai és gazdasági rendszerek, s ebből következően hasonló ideológiai irányultságuk kötött össze — az újonnan alakult világ geopolitikai magjává vált, amelyet elsősorban a transzeurázsiai kínai - szovjet tömbbel szembeni megmaradás kötött le.¹

1968. VIII. 20-án 23⁰⁰ órakor, Juris PAVLOVSZKIJ szovjet honvédelmi miniszterhelyettes vezetésével vette kezdetét a Duna-hadművelet,² melynek eredményeként a Szovjetunió katonai megszállás alá vonta Csehszlovákiát.³ Az óriási katonai túlerő, 1956. évi véres magyar tragédia emléke arra intette a szlovák származású Alexander DUBCEK-et, a Cseh Kommunista Párt első titkárát és a prágai vezetést, hogy kerüljék a katonai ellenállást, emellett kommunisták voltak, így nem tudták felvállalni azt, hogy fegyveresen is Moszkva ellen harcoljanak. Meghajoltak a szovjetek akarata előtt, s bénultan vártak a központi bizottság székházában arra, hogy a légideszantosok letartóztassák őket. Az ország lakossága azonban egy ideig, ha nem is fegyveresen, de morálisan szembeszállt az agresszorokkal: barikádokat emeltek, szidalmazták a megszálló katonákat.⁴

A Belügyminisztérium szakmai folyóiratában, a *Belügyi Szemlében* 1968. év második felében nem jelent meg publikáció a csehszlovák helyzetről. A lap úgy látszik ezzel az elhallgatással szándékozta segíteni az ország akkori közpolitikai⁵ állapotát,⁶ illetve belügyi közreműködést a szomszédos ország belpolitikai helyzetének normalizálásában. De ez érthető is, hisz belügyi társlapjával kialakított munkamegosztás keretében⁷ a *Magyar Rendőr* foglalkozott a történésekkel.

A Belügyminisztérium képes hetilapja, a *Magyar Rendőr* először 1968. VIII. 29-ei számában foglalkozott a csehszlovák történésekkel, akkor viszont rögtön a címlapot követő 2-3. oldalpárban vezetőanyagként. A világpolitikai, de mindenképp európai horderejű esemény bemutatásának korabeli hazai, és különösen konkrét belügyi tájékoztatásának, sajtóviszonyait jól jellemzi, hogy a címkép nem a lap vezetőanyagának tartalmát jeleníti meg vagy illusztrálja, hanem a rendőri rutinmunka egyik típusával foglalkozott.⁸

Ez adta az ötletet, hogy a korabeli propaganda működéséről mára kialakult ismereteink fényében elemezzük a *Magyar Rendőr* és a *Hazáért* lapokban, 1968 augusztus-szeptember hónapokban a Csehszlovákiával kapcsolatban megjelent anyagokon keresztül a korabeli sajtó politikai szóhasználatának jellemző szövegeit, egyéb megoldásait. Ezek a gyakori emlegetéssel elkoptatott, kiüresedett klisék a sorok között olvasók számára már akkoriban is többet jelentettek a szó eredeti értelménél. Gyakran például a formális jelentésnek éppen az ellenkezőjét. Ezért próbálták ezeket a sablonokat, szóban és írásban egyaránt, minduntalan ismétlésekkel súlykolásokkal újból és újból hitelessé tenni a médiatermékekben, a politikai és társadalmi rendezvényeken.

Kezdjük a hazai eseményekkel. A Vörös Hadsereg 1944-es magyarországi felhívása, illetve annak tartalma alighanem megegyezik a csehszlovák néphez később 1968-ban intézett felhívásának szövegével. Sőt a két felhívás csak az adott nép, ország megjelölésében és a konkrét történelmi előzményekben, továbbá kibocsátásának időpontjában tért el egymástól.

„Magyarok! A Vörös Hadsereg csapatai az ellenség üldözése közben magyar földre léptek. (...) A szovjet csapatok bevonulását Magyarország területére kizárólag a katonai szükségyszerűség tette elkerülhetetlenné, hogy a német csapatok és a Németországgal szövetséges Magyarország hadereje továbbra is ellenállnak.

A Vörös Hadsereg teljesíti legfelsőbb hadvezetőségének azt a parancsát, hogy az ellenséges csapatokat azok teljes vereségéig és fegyverletételéig üldözze.

A hitlerista rablók és magyar bérenceik rémítgetnek benneteket a Vörös Hadsereg bevonulásával Magyarországra. Semmi okotok sincs a félelemre! a Vörös Hadsereg, nem mint hódító jön Magyarországra, hanem, mint a magyar nép felszabadítója a német fasiszta iga alól.

A Vörös Hadseregnek nincs más célja, mint az, hogy összezúzza az ellenséges német hadsereget, és megsemmisítse Hitler-Németország uralmát az általa leigázott országokban.

A szovjet katonai hatóságok nem szándékoznak Magyarországon mai társadalmi rendjén változtatni, és a maguk rendjét meghonosítani az általuk elfoglalt területeken.

A polgárok magántulajdona érintetlen marad, és a szovjet katonai hatóságok védelme alatt áll. A helyi hatóságok és a helyi önkormányzatok összes szervei, amelyek a Vörös Hadsereg bevonulásáig működtek, a helyükön maradnak...” A felhívás gyakorlati megvalósítása azonban az azt követő évtizedekben — az országok és a személyesen érintettek történelmi tapasztalatai szerint — a részleteiben igencsak módosult.

Szófejtő kérdések a Magyar Rendőr-nek a csehszlovákiai bevonulásról közölt anyagaihoz.

Az 1968. VIII. 29-ei *Magyar Rendőr* második és harmadik oldala a magyarra fordított Telegráfnoje Agentsztvo Szovjetszkovo Szozjuza (TASZSZ) azaz a Szovjetunió Távirati Ügynöksége „Közlemény”-ével indult a szovjet-csehszlovák pártállami vezetők 1968. VIII. 23-26. között lezajlott tárgyalásairól. A négyhasábosra tördelt anyag harmadát a szovjet és a csehszlovák delegáció résztvevőinek felsorolása tette ki, elvéve a helyet az érdemi információktól. A vezető cikkben szereplő félkövér-szedéssel hangsúlyozott kezdő sorok sorrendben: „**Őszinte, elvtársi vita keretében...**”, „**A szovjet fél kijelentette...**” (19. sor) „**Csehszlovák részről kijelentették.**” (20. sorban) „**A szövetséges országok csapatai...**” (26. sorban) „**Az SZKP és a CSKP vezetői megerősítették...**” (26. sorban).¹⁰

A vezetőanyag arányaiból szembeötlik, hogy a szovjet és a csehszlovák félről szóló információ lényegében ugyanakkora felületet kapott. Ez a nemzetközi gyakorlatban bevett udvariassági gyakorlat mellett egyenrangúságot is sugall. Ezzel szemben ez a pozíció az intervenciót kezdeményező¹¹ és elszenvető két tárgyaló fél között, pár nappal az 1968. VIII. 20-ai bevonulást követően aligha feltételezhető. Szintúgy azonos terjedelmű „... a szövetséges országok csapatai”-ról szóló, valamint az Szovjetunió Kommunista Pártja (SZKP) és a Csehszlovák Kommunista Párt (CSKP) vezetőinek megállapításait ismertető rész. Ez is csak sugallja az egyenrangúságot, valamint a megszállók és a megszállottak azonos politikai súlyát.

„*Őszinte, elvtársi vita keretében megtárgyalták a nemzetközi helyzet jelenlegi alakulásával, az imperializmusnak a szocialista országok ellen irányuló fokozódó mesterkedéseivel, a legutóbbi csehszlovákiai helyzettel és az öt szocialista ország csapatainak a Csehszlovák Szocialista Köztársaság területére történő ideiglenes bevonulásával összefüggő kérdéseket...*”¹² Kérdezem: őszintén fel lehetett tárni, hogy a szocialista országok felszín valójában közülük egyetlen, a Szovjetuniót jelenti?

A folytatás „... elvtársi vita keretében...” Ugyancsak alapos okkal felmerül: valóban társak lehetnek elveiben, és azonos elveket vallhattak a tárgyalóasztalnál egy világhatalom és a tőle inváziót frissen elszenvető, hozzá képest picit állam vezető képviselői? Tényleg valószínűsíthető volt az akkori helyzetben a szovjet delegációval szembeni bármiféle ellenvetés, majd abból bárminemű *vita* kialakulása? Ennek bekövetkeztét a – találkozó kezdeményező (elrendelő, a berendelő?), és összehasonlíthatatlanul erősebb fél által diktált – tárgyalási keretek, abban a helyzetben aligha tették lehetővé... Érdekes lehet annak vizsgálata és körvonalazása is, hogy a *vita*-nak tényleg lehetett-e *kerete*, vagy a kölcsönös köszöntések átcsaptak a kezdeményező fél parttalan számonkérésébe, fejmosásába, majd válszként magyarázkodásba?¹³

„... megtárgyalták...” A tárgyalás egyenrangú feleket feltételez. Ellenben lehetett-e ezt a találkozót, megbeszélést, egyenrangú tárgyalásként aposztrofálni, vagy inkább valójában a beszámoltatás, majd eligazítás történt?¹⁴

„... a nemzetközi helyzet jelenlegi alakulásával...” Az alakulásával szó azt sugallja, mintha mindkét fél ártatlan elszenvetője lett volna a pár nappal korábban kialakult helyzetnek, miközben ez csak a csehszlovák félre lehetett igaz, hiszen a Szovjetunió aktív kitervelője és végrehajtója volt a megszállásnak.¹⁵

„... az imperializmusnak a szocialista országok ellen irányuló...” Az államszocialista felfogásban az imperializmus meghatározásának egyik sarokköve, az imperializmus agresszivitása a világszocializmus és a forradalmi erők ellen. Ma visszatekintve 1968-ra, a csehszlovák forradalmi erők elleni „imperialista” agresszió fő megtestesítője, letéteményese a Szovjetunió volt, ráadásul az agresszió éppen egy szocialista ország ellen irányult.¹⁶

„... fokozódó mesterkedéseivel.” Az állítással szemben Csehszlovákiának a Varsói Szerződés öt tagállama általi, és a Szovjetunió vezetésével kivitelezett megszállása alighanem szintén beleillik ebbe a „mesterkedés”-be.¹⁷

Az „... ideiglenes bevonulás” szófordulat akkoriban sokat nem jelentett, hisz Magyarországon is ideiglenes-en állomásozott a Déli Hadseregcsoport (akkor már meglehetősen hosszú ideje) és még jó ideig az 1968-hoz képest is csaknem negyedszázadig.¹⁸

Az anyag következő részéből kiderül, hogy „A felek kifejezték azt a szilárd, kölcsönös meggyőződésüket, hogy a jelenlegi helyzetben a legfontosabb azoknak a közös döntéseknek a megvalósítása... továbbá azoknak az elveknek és tételeknek a megvalósítása, amelyeket a pozsonyi tanácskozás fogalmazott meg, valamint mindazoknak a gyakorlati lépéseknek a következetes végrehajtása, amelyek a tárgyalások során elért megállapodásokból fakadnak.”¹⁹

A „szilárd, kölcsönös meggyőződésüket” szófordulat hangsúlyos része minden bizonnyal inkább a „szilárd”, mint a „kölcsönös” szón van. A szilárdság pedig alighanem a szovjet, mint a csehszlovák fél álláspontjának megingathatatlanságára utal. Ebből pedig adódik a „kölcsönös” és a „meggyőződésük” szavak tartalmi jelentésének üressége és súlytalansága adódik, ami leginkább a szovjet elvárást fejezi ki hüen.²⁰

„... azoknak az elveknek és tételeknek a megvalósítása.” A nem túl sokat mondó elvek és tételek szófordulat alighanem ideológiai meghatározásokat, köntöst sejtet. A történelekből adódóan szinte kizárt, hogy nemzetközi jogi definíciókról lenne szó, valójában pedig valószínűleg szovjet birodalom-építő és birodalommegtartó tartalmat, „megvalósítást” lepleznek.²¹

„...tanácskozás fogalmazott meg...” A nyers szovjet birodalmi érdekek tetszetős csomagolásáról lehet szó, hisz a tanácskozások során jellemző módon a szovjet javaslatok és érdekek érvényesültek volna, nem valószínű, hogy a részvevő többi apró szocialista ország észrevételei lesöpörhettek egy szovjet kezdeményezést.²²

„... gyakorlati lépéseknek a következetes végrehajtása...” Azaz a csehszlovákiai bevonulás nem más, mint az előbbi „elvek és tételek” kivitelezése.²³

„A szovjet fél kijelentette, hogy megérti és támogatja a CSKP, valamint a Csehszlovák Szocialista Köztársaság vezetőségének álláspontját, amely a CSKP Központi Bizottsága januári és májusi plénumain a társadalom irányítása módszereinek tökéletesítése céljából, a szocialista demokrácia fejlesztése és a szocialista rendszer marxista-leninista alapokon történő megerősítése céljából elfogadott határozatokból szándékszik kiindulni.”²⁴

A tárgyalások idejére kialakult csehszlovákiai helyzet azonban nem hitelesíti a fentieket. A „megérti és támogatja” csak akkor lehet igaz, ha az elfogadott határozatok a Moszkvából irányított tartalommal születtek.²⁵

„Csehszlovák részről kijelentették, hogy a párt- és állami szervek egész munkáját valamennyi síkon hatékony intézkedések biztosítására irányítják, a szocialista hatalom, a munkásosztály és a kommunista párt vezető szerepét, a Szovjetunió és az egész szocialista közösség népeihez fűződő baráti kapcsolatok fejlesztésére, megerősítésére.”²⁶ Ennek a mondatnak is a nyilvánvaló ideológiai töltete azt sugallja, mintha a csehszlovák álláspontot, előtte a másik fél szó szerint lediktálta volna a meghívott delegációnak. A hatékony intézkedéseknek a szocialista hatalom, azaz a párt vezető szerepének, a Szovjetunió és az egész szocialista közösséghez fűződő baráti kapcsolatok fejlesztését, megerősítését kell szolgálnia. Azaz a szovjet szuverenitást (fő- vagy kizárólagos hatalmat) kell fejleszteni, megerősíteni a szocialista közösségben és annak országaiban külön-külön is.

„A szovjet vezetők kifejezték, hogy a Szovjetunió népei a Szocialista (Sic.) Csehszlovákia népeivel való barátságra és testvériségre törekszenek, megerősítették azt a készségüket, hogy a legszélesebb körűen és őszintén együttműködjenek a kölcsönös tisztelet, az egyenjogúság, a területi sérthetlenség, a függetlenség és a szocialista szolidaritás alapján.”²⁷

„... a Szovjetunió népei” Ma már tudjuk, hogy ez alatt legfőképp Oroszország értendő. Akár harcokcsikkal is, tehetjük hozzá.²⁸

„... Csehszlovákia népeivel való barátságra és testvériségre törekszenek...”²⁹ Akár invázióval is.

„... kölcsönös tisztelet, az egyenjogúság, a területi sérthetlenség, a függetlenség és a szocialista szolidaritás alapján.”³⁰ A korabeli jól ismert ideológiai tartalmú hangzatos szavakat a csehszlovákiai 1968. VIII. 20.-ei események hitelesítik. Vajon mit érthettek akkor a „... kölcsönös tisztelet, az egyenjogúság, a területi sérthetlenség, a függetlenség és a szocialista szolidaritás...”³¹ közkedvelt szófor-

dulat alatt? Ezek után nem érdemes találgatni a mondatonkénti mögöttes tartalmat, merthogy az nyilvánvalóan eltér a hétköznapi értelmezéstől.

Ezen az oldalon szerepel még egy közlemény a „*Szocialista országok párt- és kormányküldöttségeinek találkozója*”-ról. A Szovjetunió által összehívott bolgár, lengyel, magyar és a Német Demokratikus Köztársaság (NDK) delegációi találkozásának dátuma nem szerepel. 1968. VIII. 27-én utaztak haza: a csehszlovákiai helyzettel kapcsolatban „*egyhangúlag, megfelelő*” határozatot hozva.³²

A következő oldal is egy közleménnyel kezdődik, „... a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága és a forradalmi munkás-paraszt kormány üléséről”.³³ Ami itt szembeötlő, hogy míg az egyik legfelsőbb pártszerv csupa nagy kezdőbetű, addig a kormány kicsi kezdőbetűs írású. A csehszlovákiai helyzetről a Központi Bizottság rövid időn belül „*megfelelő formában*” tájékoztatni fogja a párt tagságát. A kormány részéről nincs utalás arra, hogy tájékoztatnia kellene az ország lakosságát, a közvéleményt.

Mellette áll, az Magyar Szocialista Munkáspárt (MSZMP) Belügyminisztériumi Bizottsága által CSERMANEK [KÁDÁR] Jánosnak, az MSZMP első titkárának fogalmazott levele, hogy az Belügyminisztériumban (BM) „... *dolgozó kommunisták, és az egész személyi állomány megismerte és teljes mértékben magáévá tette a KB csehszlovákiai eseményekkel kapcsolatos eddig megtett intézkedéseit és állásfoglalását. Egyetértünk Csehszlovákiával kapcsolatos internacionalista kötelezettségek teljesítésével, azzal, hogy mindennemű segítséget megadunk Csehszlovákia haladó erőinek.*”³⁴ A továbbiakban biztosították az első titkárt, hogy a BM személyi állománya a párt- és a kormányhatározatoknak megfelelően feladatait továbbra is fegyelmezetten és határozottan végrehajtja, a törvényes rendet betartatja, saját területükön mindent elkövetnek, hogy az imperialisták tervei ne válhassanak valóra.

Az oldalpár négy közleményét egy háromnegyed oldalas nagy, helyzetelemző anyag zárta „*Politikai probléma – politikai megoldás*” címmel. Az anyag propaganda meggyőző célja és tartalma az első bekezdésből kiderül: „*Ahogy teltek a napok az öt szocialista ország fegyveres segítségnyújtása után, egyre nyilvánvalóbbá vált közvéleményünkben, hogy ez az internacionalista lépés az adott csehszlovákiai helyzetben szükséges volt, s hogy valóban idejében történt.*”³⁵ A hazai baloldali párterők pillanatnyi főhatalmára utal a cikknek az a gondolata, hogy „... *mi magyarok tudjuk, hogy csak balféltve nem lehet biztosítani nemhogy a szocialista megújódást, de egyszerűen a szocialista állam fennmaradását sem.*”³⁶

Jó kontraszt a sajtóban megjelent helyzethez, hogy a Vámoszabadi Forgalom-ellenőrző Pontnál Csehszlovákiából belépő utasok elmondták; „... *nyitott kérdés előttük, ki hívta be a megszállókat Csehszlovákiába, mert véleményük szerint nem volt náluk ellenforradalmi veszély.*”³⁷

Hazáért: „Közös ügyünket védjük”

A *Hazáért*, a BM Határőrség és a BM Karhatalom lapja megjelenési rendje szerint, egy nappal korábban jelent meg a *Magyar Rendőr*nél, 1968. VIII. 28-án.

A határőrség mindig nagy gondot fordított arra, hogy miként jelenjen meg a sajtóban. Így kerülhetett sor arra, hogy az országos parancsnok személyesen javított bele a *Határőrségi Közlemények*be.³⁸

A csehszlovákiai bevonulást megelőzően, a csapatoknak a megindulási körletekbe és az államhatárra való előrevonását megelőzte a menetvonalak szemrevételezése, amit a szovjet magasabbegységparancsnokok és helyetteseik személyesen és fokozatosan végeztek el az érintett ezredparancsnokokkal együttműködve, melynek során az ezredparancsnokokra vonatkozó mértékben egyeztettek e teendőket.³⁹

A *Hazáért* lap, a *Magyar Rendőr* folyóirathoz hasonlóan, szintén fő helyen, a 2-3. oldalon foglalkozott a csehszlovákiai bevonulással. Az oldalpár mintegy felét tette ki a *Magyar Rendőr*ből ismertett közlemények. Az MSZMP két megyei jogú, határőrségi, illetve a karhatalmi bizottsága nem levelet fogalmazott meg CSERMANEK [KÁDÁR] Jánosnak, hanem kibővített ülést tartott 1968. VIII. 24-én, majd ezeket követően az alakulatoknál „... *taggyűléseken és személyi állomány gyűléseken tájékoztatták az elvtársakat a csehszlovák eseményekről, az időszerű kül- és belpolitikai kérdésekről s a további tennivalókról,*” fejeződik be sokat sejtetően a közlemény.⁴⁰

A „*Közös ügyünket védjük*” kezdő sorai szerint „*Óráról órára sokasodnak az ország lakosságának különböző fórumairól az MSZMP Központi Bizottságához és a forradalmi munkás-paraszt kormányhoz eljuttatott levelek és táviratok.*”⁴¹

Az nem áll az anyagban, hogy mi motiválta, illetve kik, ezeket a leveleket, az ilyen esetekben ki próbált és bevált gyakorlat szerint. Az ország jelentős ipari üzemének pártalapszervezeti, -bizottsági

ülései, aktívaértekezletei munkásröpgyűlései „Egyöntetűen támogatják pártunkat és kormányunkat... és a jövőben is szilárdan állnak pártunk és kormányunk mellett.”⁴² Az egyöntetűséget és a jövőbeni szilárdságot a rendszerváltás időszaka jól megmutatta. Az anyag bő felét a határőrség és a karhatalom alegységeinél lezajlott személyi állomány gyűléseken megfogalmazott táviratok, levelek teszik ki, Szombathelyről, Pécsről, Nyírbátorból, a hanságvillanytelepi őrsről és karhatalmi egységektől. Mindannyian egyetértésüket és „legteljesebb” támogatásukat fejezték ki „pártunk és kormányunk” döntése mellett.

A Magyar Optikai Művekben lezajlott teljes nagygyűlésről is készült tudósítás, ahol MSZMP tag áországyűlési képviselő is beszédet mondott. Amiből egyebek közt szintén kiderül, (a *Magyar Rendőr* „Politikai probléma – politikai megoldás” című anyagához hasonlóan) hogy a csehszlovák nép számára az igazi veszélyt, nem „... a szektások, dogmatikusok...” felől fenyegető, hanem a „... jobboldalról indított támadás jelentette...”⁴³

A *Hazáért* következő száma helyszíni riportban számolt be „Helytállni becsülettel” az északi határvidék szolgálati történeiről. „Azóta, hogy történelmi küldetésükre indultak néphadseregünk egyes alakulatai, a mi fegyveres testületeink, a BM Határőrség és a BM Karhatalom beosztottai sem télenkedtek. Helytálltak becsülettel a régebbinél bonyolultabb körülmények között a maguk területén. Náluk jártunk az augusztus 21-ét követő napokban.”⁴⁴

Nem tévedett a szerző, hogy történelmi a küldetés, hisz a bevonulás évfordulóira egyre-másra jelennek meg a publikációk, monográfiák, visszaemlékezések és szerveződnek konferenciák. Mert a régebbinél bonyolultabb lett a világpolitikai helyzet. A cím fölötti kisebb képen honvéd határőr közös járőrt láthatunk, a mellette lévő csoportképen pedig karhatalmisták és határőrök örülnek a csoport közepén látható rádió kedvező híreinek.

„Hosszú ideje féltő aggodalommal figyelték északi szomszédjaink sorsának alakulását, amely – most még jobban érezték, mint eddig — elválaszthatatlan a mi sorsunktól”⁴⁵ Elválaszthatatlannak bizonyult valóban, ezért volt szükség a Varsói Szerződés öt tagállamának bevonulására.

A cikk további része szerint „... testvéri segítségül küldött csapataink sehol sem ütköztek fegyveres ellenállásba...”⁴⁶ Ez valóban nagy szerencse volt, tehetjük hozzá, hisz ez tovább bonyolította volna az egyébként sem egyszerű helyzetet.

Csehszlovák részről fegyveres ellenállásra nem került sor, de – a szovjet csapatok esetében – már a határon történt átlépés után a városokban és a falvakban a menetvonalakon huligán elemekből álló tömegek kezdtek megjelenni, akik minden eszközzel igyekeztek az egységek előrevonulását megzavarni.⁴⁷

A cikk konklúziója „...a haza határát s a szocialista országok egységét ezután sem sértheti meg senki büntetlenül.”⁴⁸ A haza határát és a szocialista országok egységét egyenlő értéknek sugallta az írás. Ma már tudjuk, hogy az utóbbi a Szovjetunió világhatalmi pozícióit jelentette, amihez az egyszerű magyar határőrnek, honvédnek, karhatalmistának aligha fűződhetett azonos érdeke, mint a hazája határainak őrzéséhez.

Titkos adók és szerveződések

Egy hét múltán pedig „Csehszlovákiai titkos adók és a lélektani hadviselés” című anyag mutatta be a Német Szövetségi Köztársaság (NSZK) „Die Zeit” (Az Idő) folyóirat cikke alapján egy rádiószászlóalj működését.⁴⁹

Az írás első bekezdésében olvasható, hogy az öt szocialista ország fegyveres erőinek csehszlovák földre lépését követően gomba mód szaporodtak a nagy energiával sugárzó titkos rádióállomások.⁵⁰ Szinte szünet nélküli műsorokkal pedig a megszállókkal szembeni ellenállásra, majd nyílt ellenforradalmi tevékenységre próbálták rávenni Csehszlovákia népét. Például a jugoszláv „Novi Sad” rádió adásában az hangzott el, hogy: „A szovjet és szövetséges csapatok terrorizálás céljából vonultak be Csehszlovákiába, nem hívták őket senki. A csehszlovák nyilatkozat mese, mert nincs aláírva sem kormány, sem pártvezetők részéről.”⁵¹

Mint a cikkből a továbbiakban kiderült a nyugati hatalmak titkosszolgálati,⁵² szoros együttműködésben a már korábban felállított⁵³ Szabad Európa⁵⁴ stb. rádiókkal és a nyugatnémet hadseregben létrehozott lélektani hadviselés alakulataival, voltak a gazdái ezeknek a titkos adóknak.

Magyar nyelvű adásait a Csehszlovákia megszállásban résztvevő magyar csapatok katonái közül is volt aki hallgatta. A növendékek körében lehetett olyan hangokat hallani, amelyeket a magyar rádió és sajtó nem közölt (feltételezhető, hogy nyugati rádióállomást hallgattak).⁵⁵

A *Hazáért* folyóiratban közölt anyag jó illeszkedik a korszak belügyi, állambiztonsági propagandájába.⁵⁶

„*Hogyan jött létre az illegális ellenforradalmi mozgalom Csehszlovákiában*”⁵⁷ jelent meg cikk az *Izvesztyijából* átvéve, ugyanennek a számnak egy másik oldalpárján. Kiderül belőle, hogy Csehszlovákia lakosai az utóbbi időben egész sor „reakciós jellegű” társadalmi-politikai szervezet újjáéledésének lehettek tanúi. A nyíltan ellenforradalmi szervezetek élén egykori fasiszta vezetők, tisztek, a nyugati hírszerzés ügynökei álltak. A cikk ekként fejeződött be: „*Jegyezzék meg maguknak az ellenforradalmi szerveződések és ihletők, bűnös terveik nem fognak valóra válni. Senkinek sem lesz módja rá, hogy Csehszlovákiát kiszakítsa a szocialista államok közösségéből!*”⁵⁸

„*Az augusztus 20-21-i katonai lépéssel, majd az ezt követő szovjet - csehszlovák megegyezésekkel új helyzet állt elő, amennyiben eltorlaszolódott az ellenforradalmi fordulat veszélyének az útja.*”⁵⁹

Két számmal később már a hónap történéseit összegezték a lapban „*Csehszlovákiai helyzetkép*” című írásban. Az eleinte megjelent közlemények írások fenyegető hangneme fokozatosan békésebbé vált. Az összegző írás akként zárult, hogy: „*Tanulásként fölmerül, hogy a csehszlovák helyzet megítélésében épp akkora türelemre van szükség, mint amennyi erkölcsi-politikai segítséget kell megadni a kibontakozást szolgáló, egészségesen gondolkodó, a szocializmushoz hű erőknek ebben a nagy megpróbáltatást elszenvedett testvéri szomszéd országunkban.*”⁶⁰

Ezt az úgynevezett kibontakozást szolgálta például az is, hogy a csehszlovák fegyveres erők politikai munkásai közül eltávolítanak mintegy 1 000 főt, a hadsereg egyéb területéről hozzávetőlegesen 6 000 -8 000 tisztet, ezenkívül nagyon sok tiszthelyettest. Ezek alapján a haderőt megtisztították mindazon elemektől, akik „*szocialista és szovjetellenes*” magatartást tanúsítottak. A Csehszlovák Néphadsereget mintegy harmadával csökkentették.⁶¹

A konszolidáció ellentmondásait jelzi, hogy „*A politikai konszolidáció megkezdődött, azonban még teljességében nem bontakozott ki, véleménye szerint azért, mert nincs egység sem a pártelnökségben, sem a KB-ban.*”⁶²

1968. X. 16-án aláírták a csehszlovák-szovjet szerződést a szovjet csapatok csehszlovák területen való ideiglenes tartózkodásának feltételeiről. Amelynek fő feladata: „*... hogy szilárd alapokat teremtsünk Csehszlovákia biztonságának, szocialista vívmányainak garantálására, s megbízhatóan védelmezzük az egész szocialista közösség érdekeit, az imperializmus és a reakció merényleteivel szemben.*”⁶³

Az egész szocialista közösség természetesen a szovjet világbirodalmat jelenti, mint ahogy az imperializmus merényletét is egy más összefüggésben éppen a Szovjetunió tervelte ki, végezte el Csehszlovákia ellen. Különös helyzet, de jól jellemzi a hidegháború viszonyait.

A kialakult helyzetet — amelyet sajátos módon tükrözött a korabeli magyar sajtó — jól érzékeltették a csehszlovák vezető, illetve a kortárs gondolkodó szavai „*Kommunista becsületesre esküszöm, még csak nem sejtettem, hogy a Szovjetunió katonai erővel akar ellenünk beavatkozni. Hogyan történhetett ez meg... Egész életemet a Szovjetunióval való együttműködésnek szenteltem – és ezt tették velem, ez életem tragédiája.*”⁶⁴

A szovjet csapatok sok tapasztalatot szereztek egyebek közt a harcokocsioszlopok menetsebességének fokozásában.⁶⁵

A kortárs közíró szavai szerint Csehszlovákia számára 1968 eseményeinek legnagyobb érdeme „*... az volt, hogy elbukott: attól az időtől kezdve világosabban látunk – vagyis azok legalább, akiknek van szemük a látásra. Világosabban látjuk azt, ami volt. Világosabban látjuk vajon azt is ami van? Egyébként mire lett volna jó az 1968-as mitológiai esztendőt követő normalizációs időszak?*”⁶⁶

Jegyzetek:

- ¹ BRZEZINSKI: 28-29.p.
- ² SALLAI: A BM és a határőrség feladatai Csehszlovákia megszállásában. 166.p. ; NAGY: 81-83.p.
- ³ KISSINGER: 307.p.
- ⁴ FISCHER: 252.p.
- ⁵ DEÁK: A Belügyi Szemle közpolitikai, rendészetelméleti és szerkezeti fejlődése a rendszerváltásig.
- ⁶ Idem: A Belügyi Szemle a közpolitika szolgálatában (1953-1990).
- ⁷ Idem: A Belügyi Szemle a pártfórumok értékeléseiben (1973-1987).
- ⁸ BARTAL ; Közlemény a szovjet-csehszlovák tárgyalásokról.
- ⁹ A Vörös Hadsereg felhívása Magyarország népéhez, 1944 szeptemberében. 147.p.
- ¹⁰ Közlemény a szovjet-csehszlovák tárgyalásokról. op.cit.
- ¹¹ SALLAI: The participation of the Hungarian Border Guards in the 1968 occupation of Czechoslovakia.
- ¹² Közlemény a szovjet-csehszlovák tárgyalásokról. op.cit.
- ¹³ Loc.cit.
- ¹⁴ Loc.cit.
- ¹⁵ Loc.cit.
- ¹⁶ Loc.cit.
- ¹⁷ Loc.cit.
- ¹⁸ Loc.cit.
- ¹⁹ Loc.cit.
- ²⁰ Loc.cit.
- ²¹ Loc.cit.
- ²² Loc.cit.
- ²³ Loc.cit.
- ²⁴ Loc.cit.
- ²⁵ Loc.cit.
- ²⁶ Loc.cit.
- ²⁷ Loc.cit.
- ²⁸ Loc.cit.
- ²⁹ Loc.cit.
- ³⁰ Loc.cit.
- ³¹ Loc.cit.
- ³² Loc.cit.
- ³³ Loc.cit. 3.p.
- ³⁴ Loc.cit.
- ³⁵ Loc.cit.
- ³⁶ Loc.cit.
- ³⁷ SJ-MA. A Győri határőrkerület alegységeinek hangulatjelentése 1968. IX. 16.
- ³⁸ FÓRIZS: 605.p.
- ³⁹ M. SZABÓ: A „Duna”-hadműveletből levont főbb tapasztalatok, tanulságok – a végrehajtó parancsnokok szemszögéből. 1. rész. 94.p.
- ⁴⁰ Kibővített pártbizottsági ülés a BM Határőrségnél és a BM karhatalomnál.
- ⁴¹ Loc.cit. 2-3.p.
- ⁴² Loc.cit.
- ⁴³ A MOM nagygyűlésen SZIRMAI István MSZMP tag országgyűlési képviselő mondott beszédet.
Loc.cit. 3.p.
- ⁴⁴ BABAI: 10-11.p.
- ⁴⁵ Loc.cit.
- ⁴⁶ Loc.cit.
- ⁴⁷ M. SZABÓ: *A Zrínyi Miklós Katonai Akadémia története 1961-1969.* 182. p.
- ⁴⁸ BABAI: op.cit. 11.p.
- ⁴⁹ HALÁSZ
- ⁵⁰ DEÁK: A Belügyi Szemle és az ideológiai háború a helsinki konferenciáig 1953-1975. 57-67.p.
- ⁵¹ ÁBTL. I.3.1.5. O -14967/518. *Továbbszolgáló tisztos rendőrhatalom figyelmeztetése 1968. aug. 29.* Kiskunfélegyháza.
- ⁵² DEÁK: The state security articles of the Interior Ministry Review prospectus at the service of the current politics and the internal affairs propaganda (1963-1972).
- ⁵³ Idem: The Psychological Struggle between East and West as Reflected in the Interior Review up to the European Safety and Cooperation Conference (1953-1975).
- ⁵⁴ Idem: A Belügyi Szemle Tájékoztatójában a médiával kapcsolatban megjelent anyagok (1963-1972).
- ⁵⁵ ÁBTL. op.cit. I.3.1.2. M- 39527 „Pápai” fn. rezidens jelentései. 1968.08.24.
- ⁵⁶ DEÁK: Az állambiztonsági propaganda, annak kialakulása és fejlődése - nemzetbiztonság és civil kapcsolatok.
- ⁵⁷ RUDNYEV: 12-13.p.
- ⁵⁸ Loc.cit. 13.p.
- ⁵⁹ PINCZESI: 167.p.
- ⁶⁰ PÁLFY
- ⁶¹ ÁBTL. op.cit. I.4.1. A-2126/3. SZÓKE András: Jelentések a csehszlovák társszolgálattal folytatott konzultációkról.
- ⁶² ÁBTL. op.cit. I.4.1. A-2126/2. Frantisek PITRA Csehszlovák katonai elhárítás vezetőjének első helyettesével 1968. X. 1-én a rajkai FÉP-en folytatott megbeszélésről készült feljegyzés.
- ⁶³ Ratifikálták a csehszlovák-szovjet szerződést.
- ⁶⁴ Alexander Dubcek szavai 1968. augusztus 20-án éjjel, a CSKP KB elnökségének ülésén. 139.p.
- ⁶⁵ M. SZABÓ: A „Duna”-hadműveletből levont főbb tapasztalatok, tanulságok – a végrehajtó parancsnokok szemszögéből. op.cit. 2.rész. 68.p.
- ⁶⁶ PITHART: 14.p.

Forrás- és irodalomjegyzék (a jegyzetekben alkalmazott rövidítések oldása):**MONOGRÁFIÁK KISMONOGRÁFIÁK ÉS HASONLÓ JELLEGŰ KÖTETEK**

- BRZEZINSKI (1.): — Zbigniew BRZEZINSKI: *Stratégiai vízió, Amerika és a globális hatalom válsága.* [Strategic vision America and the Global Power.] Ford.: MAGYARICS Tamás. Budapest, 2013. Antall József Tudásközpont. 300 p. HU-ISBN 978 963 87 4862 1.
- Alexander Dubcek szavai 1968. augusztus 20-án éjjel, a CSKP KB elnökségének ülésén. (64.): — Alexander Dubcek szavai 1968. augusztus 20-án éjjel, a CSKP KB elnökségének ülésén. In Petr PITHART (szerk.): *Hatvannyolc.* Pozsony, 1993, Kalligram. 320 p. SK-ISBN 807 14 9013 X.
- FISCHER (4.): — FISCHER Ferenc: *A kétpólusú világ (1945–1989).* Budapest – Pécs, 2014, Dialóg Campus. 398 p. HU-ISBN 978 963 95 4285 3.
- FÓRIZS (38.): — FÓRIZS Sándor: *A határőrség megszervezése és működése, 1945-1956.* 555-608.p. In PÓSZÁN László — VESZPRÉMY László — BODA József — ISASZEGI János: *Őrzők, vigyázatok a határra! Határvédelem, határőrizet, határavadások a középkortól napjainkig.* Budapest, 2017, Zrínyi Kiadó. 910 p. HU-ISBN 978 963 32 7560 3.
- KISSINGER (3.): — Henry KISSINGER: *Világrend.* [World Order.] Ford.: KÁLLAI Tibor — PATAKY Éva. Budapest, 2015, Antall József Tudásközpont. 432 p. HU-ISBN 978 615 55 5907 5.
- PINCZÉSI (59.): — PINCZÉSI Pál: *A csehszlovákiai eseményekről.* Budapest, 1968, Kossuth Kiadó. 176 p. HU-ISBN —
- PITHART (66.): — Petr PITHART (szerk.): *Hatvannyolc.* Pozsony, 1993, Kalligram. 320 p. SK-ISBN 807 14 9013 X.
- M. SZABÓ: *A Zrínyi Miklós Katonai Akadémia története 1961-1969.* (47.): — M. SZABÓ Miklós: *A Zrínyi Miklós Katonai Akadémia története 1961-1969.* Budapest, 2008, Zrínyi Katonai Kiadó. 458 p. HU-ISBN 978 963 32 7463 7. 182. p.

TANKÖNYVEK

- A Vörös Hadsereg felhívása Magyarország népéhez, 1944 szeptemberében. (9.): — A Vörös Hadsereg felhívása Magyarország népéhez, 1944 szeptemberében. In SZÁRAY Miklós — KAPOSÍ József: *Történelem IV.* Budapest, 2007, Szikra Lapnyomda Zrt. 272 p. HU-ISBN 978 963 19 3501 1. /Forrásközpontú történelem./ HU-ISSN —

TANULMÁNYOK

- DEÁK: Az állambiztonsági propaganda, annak kialakulása és fejlődése - nemzetbiztonság és civil kapcsolatok. (56.): — DEÁK József: *Az állambiztonsági propaganda, annak kialakulása és fejlődése - nemzetbiztonság és civil kapcsolatok.* *Társadalom és honvédelem*, XVII.évf. (2013) 3-4.sz. 408-417.p. HU-ISSN 1417-7293.
- DEÁK: A Belügyi Szemle Tájékoztatójában a médiával kapcsolatban megjelent anyagok (1963-1972). (54.): — DEÁK József: *A Belügyi Szemle Tájékoztatójában a médiával kapcsolatban megjelent anyagok (1963-1972).* *Magyar Rendészet* XIV.évf. (2014) 2.sz. 127-137.p. HU-ISSN 1586-2895.
- DEÁK: The state security articles of the Interior Ministry Review prospectus at the service of the current politics and the internal affairs propaganda (1963-1972). (52.): — DEÁK József: *The state security articles of the Interior Ministry Review prospectus at the service of the current politics and the internal affairs propaganda (1963-1972).* [A Belügyminisztérium felülvizsgálati tájékoztatójának állambiztonsági cikkei az aktuálpolitika és a belbiztonság szolgálatában.] *Central European Papers*, II.évf. (2014) 1.sz. 150-159.p. CZ-ISSN 2336-369X.
- DEÁK: A Belügyi Szemle és az ideológiai háború a helsinki konferenciáig 1953-1975. (50.): — DEÁK József: *A Belügyi Szemle és az ideológiai háború a helsinki konferenciáig 1953-1975.* 57-70.p. In PARÁDI József et al. (szerk.): *Ünnepi tanulmányok Gáspár László 65. születésnapja tiszteletére.* Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság. 154 p. Budapest, 2015. ISBN:9786158030908 /Salutem, 1./ HU-ISSN 2416-2078.
- DEÁK: The Psychological Struggle between East and West as Reflected in the Interior Review up to the European Safety and Cooperation Conference (1953-1975). (53.): — DEÁK József: *The Psychological Struggle between East and West as Reflected in the Interior Review up to the European Safety and Cooperation Conference (1953-1975).* [A Kelet és a Nyugat lélektani hadviselés kivételése a *Belügyi Szemle* folyóiratban az Európai Biztonsági és Együttműködés Konferencia szemszögéből (1953-1975).] *Prague Papers on the History of International Relations*, XIX.évf. (2015) 1.sz. 102-113.p. CZ-ISSN 1803-7356.
- DEÁK: A Belügyi Szemle a közpolitika szolgálatában (1953-1990). (6.): — DEÁK József: *A Belügyi Szemle a közpolitika szolgálatában (1953-1990).* *Hadtudományi Szemle*. X.évf. (2017) 1.sz. 375-390.p. HU-ISSN 2060-0437.
- DEÁK: A Belügyi Szemle közpolitikai, rendszertelméleti és szerkezeti fejlődése a rendszerváltásig. (5.): — DEÁK József: *A Belügyi Szemle közpolitikai, rendszertelméleti és szerkezeti fejlődése a rendszerváltásig.* *Hadtudományi Szemle*, X.évf. (2017) 2.sz. 339-355.p. HU-ISSN 2060-0437

- DEÁK: A Belügyi Szemle a pártfórumok értékeléseiben (1973-1987). (7.;
- NAGY (2.;
- M. SZABÓ: A „Duna”-hadműveletből levont főbb tapasztalatok, tanulságok – a végrehajtó parancsnokok szemszögéből. (39.;65.;
- SALLAI: A BM és a határőrség feladatai Csehszlovákia megszállásában. (2.;
- SALLAI: The participation of the Hungarian Border Guards in the 1968 occupation of Czechoslovakia. (11.;
- CIKKEK**
- BABAI (44.;45.;46.;48.;
- BARTAL (8.;
- HALÁSZ (49.;
- Kibővített pártbizottsági ülés a BM Határőrségnél és a BM karhatalomnál. (40.;41.;42.;43.;
- Közlemény a szovjet-csehszlovák tárgyalásokról. (8.;10.;12.;13.;14.;15.;16.;17.;18.;19.;20.;21.;22.;23.;24.;25.;26.;27.;28.;29.;30.;31.;32.;33.;34.;35.;36.;
- PÁLFY (60.;
- RUDNYEV (57.;58.;
- Ratifikálták a csehszlovák-szovjet szerződést. (63.;
- LEVÉL- IRAT ÉS DOKUMENTUMTÁRI GYŰJTEMÉNYEK**
- ÁBTL (51.;55.;61.;62.;
- SJ-MA. (37.;
- DEÁK József: A Belügyi Szemle a pártfórumok értékeléseiben (1973-1987). *Belügyi Szemle - Ordinem Facere*, I.évf. (2018) 1.sz. 16-26.p. HU-ISSN 2062-9494.
- NAGY József: A magyar határőrség tevékenysége a csehszlovákiai beavatkozás időszakában. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XI.évf. (2005) 14.sz. 79-84.p. HU-ISSN 1216-6774.
- M. SZABÓ Miklós: A „Duna”-hadműveletből levont főbb tapasztalatok, tanulságok – a végrehajtó parancsnokok szemszögéből. *Hadtudomány*, HU-ISSN 1215-4121.
1. rész. XXVIII.évf. (2018) 1.sz. 90-100.p.
2. rész. XXVIII.évf. (2018) 2.sz. 68-78.p.
- SALLAI János: A BM és a határőrség feladatai Csehszlovákia megszállásában. *Magyar Rendészet*, XIII.évf. (2013) 3-4.sz. 159-170.p. HU-ISSN 1586-2895.
- SALLAI János: The participation of the Hungarian Border Guards in the 1968 occupation of Czechoslovakia. [A magyar határőrség részvétele Csehszlovákia 1968-as megszállásában.] *Prague Papers On The History Of International Relations*, XVII.évf. (2013) 2.sz. 184-197.p. CZ-ISSN 1803-7356.
- BABAI József: Helytállni becsülettel. *Hazáért, A BM Határőrség és a BM Karhatalom lapja*, (Belső használatra) XXIII.évf. (1968) 36.sz. 10-11.p. HU-ISSN 1419-0052.
- BARTAL Ferenc: Szögi Lajos rendőr őrmester, szegedi mozgóörsemhez a késő éjszakai órákban panasszal fordul Matók Erzsébet. *Magyar Rendőr*, XXII.évf. (1968) 35.sz. 2.p. HU-ISSN 0230-192X.
- HALÁSZ Kálmán: Csehszlovákiai titkos adók és a lélektani hadviselés. *Hazáért, A BM Határőrség és a BM Karhatalom lapja*, (Belső használatra) XXIII.évf. (1968) 37.sz. 10-11.p. HU-ISSN 1419-0052.
- Kibővített pártbizottsági ülés a BM Határőrségnél és a BM karhatalomnál. (Szerkesztőségi közlemény.) *Hazáért, A BM Határőrség és a BM Karhatalom lapja*, (Belső használatra) XXIII.évf. (1968) 35.sz. 2.p. HU-ISSN 1419-0052.
- Közlemény a szovjet-csehszlovák tárgyalásokról. (Szerkesztőségi közlemény.) *Magyar Rendőr*, XXII.évf. (1968) 35.sz.2-3.p. HU-ISSN 0230-192X.
- PÁLFY József: Csehszlovákiai helyzetkép. *Hazáért, A BM Határőrség és a BM Karhatalom lapja*, (Belső használatra) XXIII.évf. (1968) 37.sz. 3.p. HU-ISSN 1419-0052.
- RUDNYEV V.: Hogyan jött létre az illegális ellenforradalmi mozgalom Csehszlovákiában. *Hazáért, A BM Határőrség és a BM Karhatalom lapja*, (Belső használatra) XXIII.évf. (1968) 37.sz. 13-13.p. HU-ISSN 1419-0052.
- Ratifikálták a csehszlovák-szovjet szerződést. (Szerkesztőségi közlemény.) *Hazáért, A BM Határőrség és a BM Karhatalom lapja*, (Belső használatra) XXIII.évf. (1968) 35.sz. 2-3.p. HU-ISSN 1419-0052.
- ÁBTL (Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára) iratai.
- SJ (SALLAI János) MA (Magánarchívuma) iratai.